

PÉCSI LEGENDA

Miután az utolsó fogpiszkálót is összetörték, darabjait katonás rendbe állították, sóval meghintették, majd szórakozottan lesöpörték, néhányan azal az elhatározással álltak fel a Pannónia söröző asztala mellől, hogy a közeledő szovjet csapatok elé mennek.

A hír, hogy az oroszok legkésőbb estig bevonulnak, abban a kritikus percben terjedt el a patinás sörözőben, amikor a zóna felszolgálásának ideje lejárt, a menüé pedig megkezdődött. De a Pannóniában már csak haladó gondolkozású férfiak tartózkodtak, infarktust senki sem kapott: a hír a leves és a főzelék között csak melleleg került terítékre, a küldöttségmenesztés nagy témáját pedig már a pótkávé mellett vitatták meg, döntésüket az időjárás alakulásától is függővé téve. Erről a két pikolófiú ismételten jelentést tett a bokszosokban ülő vendégeknek.

Az ötlet egyébként több asztaltársaságban is felvetődött, jobb köztisztviselők közt is. A város-

ban hatszáz új polgármesterjelölt volt. De a végső-
kig csak a Pannóniában tartottak ki. Fél négykor a
tulajdonos már át is adta a fölkerekedő uraknak a
nagy fehér kenyeret, melyet jelképnek szántak. Ám
a kihalt Király utcára lépve a delegátusok sorra el-
bátortalanodtak, s a szeles országút helyett mégis a
meleg otthont választották. Annál is inkább, mert
közben esni kezdett.

A Széchenyi térre érve csak egy Zápolya ne-
vű ügyvéd csatlakozott a színházi másodhegedüs-
höz, akit Bocskai-ruhába öltözött diák várt a Nádor
Szálló előtt. Baksay Ali itt adott találkát a barátjá-
nak, de Türk szokása szerint késett.

Mialatt vártak, Bauer Tibor, Türkiz és Baksay
osztálytársa egy ablakból többször lefényképezte a
társaságot, de képei, Ali szüntelen forgolódása és a
Második Ukrán Front hadmozdulatai miatt, nem
kerülhettek abba a Fehér Könyvbe, amely könyvet
a „csőcselék” fotóival a kormányok kiadni szoktak.

A másodhegedús, bár mit sem tudott a veszélyes
optikáról, hamar megelégtelt az ácsorgást.

– Uram – mondta –, az én cipőtalpam már át-
ázott!

Hangjában súlyos vád volt, melyre Zápolya, a ci-
pőgyár jogtanácsosa lévén, csak sóhajjal tudott vá-
laszolni. A lyukra már rá se nézett.

A művészyomor azonban így is döntött, s végül Türk nélkül indultak útnak a kongó utcákon, szemközt a metsző széllel. Épp jókor, hogy csatlakozzanak a munkások csoportjához.

A küldöttség már elhagyta Pécset. Megy a mohácsi országúton, a tar fák és csupasz mezők közt. Az ég kavernás, a szél baljós dübörgést sodor a csatasíkról. De a misszió bátran vonul. Megy tarka, protokollcáfoló öltözetben, ám ünnepi komolysággal. Az overallok közt Bocskai-ruha, a bányászsapkák mellett lobogó művészhaj, címeres diákcsákó.

Az élen vörös, illetve fehér zászlóval egy vájár meg egy lakatos halad, lobogóikat időnként elcserélve. Mögöttük Ali, a köpcös gimnazista lépdél, karján bársonydobozzal. Vajon mi rejlik abban a ládikában? Hátrább a művészhajú a hegedűtokját hozza. Vajon mi célja vele?

Ideje, hogy rövid káderjellemezést adjunk hőseinkről.

Baksay Ali, az önképzőkör neves novellistája nyilván dicsőségvágyból csatlakozott a küldöttséghez. A másodhegedűs talán első hegedűs szeretne lenni. Az ügyvéd képében a módos, de haladó polgárság vonul ki tisztelegni. Vonul, ámbár csak se-

reghajtóként. Mindenesetre zsakettet és keménykalapot húzott.

A kalap Zápolya reménysége. Egy szélroham, és a csákókkal, sapkákkal, a másodhegedűs széles karimájú művészkalapjával is ellentétben hirtelen elszáll, az útra huppan, és sebesen gurul a város felé. Az ügyvéd látszólag buzgón űzi, de ahogy beéri, hátrasandít. Azzal megrúgja, hogy csak úgy süvít.

– Ejnye, ügyvéd úr! – rikolt egy gúnyos hang.

Az ügyvéd szabadkozva integet, hajlong. Megy ő, csak a kalapja legyen meg. Vagy agyhártyagyulladását kapjon?!

A kalap végül egy tócsába pottyan, s Zápolya búsan utánanyúl. – Megyek! – kiáltja, de ujjai bezárulnak. A szél süvít, a kalap moco-rog, billeg, ám elszállni nem hajlandó. Az ügyvéd undorral nézi, majd fölkapja, és dühvel lerázza róla a sarat.

Csatlakoznia kell! Pedig a hátrány, amit a szélnek meg a rúgásnak köszönhet, még előny is lehet: mentség a törvényes kormány előtt. Mert tegyük fel, hogy a szél az ellenkező irányból fúj: nem a határ, hanem a város felől. Ez esetben ő kizárólag a kalapja miatt került ide a Széchenyi térről. Idáig kellett üldöznie. Ám ha felzárkózik a küldöttséghez? Ki hiszi el, hogy mind a kalapot kergették?

Alinak máris gyanús. A zsakett, véli, biztosan

Zápolyaé, a kalap viszont mintha kölcsönzött volna: több számmal nagyobb, mint Zápolya feje. Ez a látszat, amit jelenleg nincs idő leleplezni, de a felszabadulás után okvetlen tisztázni fogja.

– Jöjjön, jöjjön, ügyvéd úr! Elvégre jogásznemzet vagyunk...!

De Zápolya legszívesebben magánemberként tartózkodna az országúton. Független magánemberként, aki napi sétáját végzi. Legfeljebb tüzet kérne vagy az időt kérdezné meg az illetőktől, akikkel összeakadt. Mert azt, hogy milyen járatban vannak, neki nem muszáj tudni.

Olykor mintha a művészhajú is ingadozna. Ki tudja, hányadszor áll meg az út menti füzek mellett, hogy szükségét elvégezze? Az ő hátsó gondolatai azonban minden politikai tartalmat nélkülöznek.

Pécs irányából közben egy kerékpáros suhog a csoport után. Nyomja a pedált, hogy szinte szállni látszik. De a hegedúst ez nem hatja meg:

– Szép kis ficsúr! – kiáltja megvetően. – Jó, hogy nem taxit bérelt!

Zápolya még reménykedik a kalaptrükkben. Alighogy felzárkózott, s ujja máris a karima alá téved. Lopva, könnyedén megint csak lazít rajta.

A kalap elszáll, a kerékpáros azonban el is kapja, és készséggel visszanyújtja.

A gépről nyurga, izgatott diák ugrik le.

– Csakhogy itt vagy! – támad rá Ali.

Türk az útfélre dobja a gépet, és beugrik a barátja mellé. Ali döbbenetesen mered a tékozlóra:

– Itt hagyod?

– Muszáj! SS-gép. A Gestapo elől loptam...

– Kár érte...

De Türk egy Rolls Royce-ra is füttyülne most.

– Itt van a versem!

Ali rá se pillant a kéziratra.

– Ezért jössz későn?

– A végét átírtam...

– Most?

A szó vad zúgásba fullad, a Pécs felé húzó szovjet repülő zúgásába. A pilóta, aki a legalacsonyabban száll, talán bele is láthat a költeménybe. Ő a megmondhatója, hogy Türk, az utolsó percben, nemcsak kereszt-, de belső rímet is csinált.

Zápolya mélyen és véglegesen szemére húzta a kalapját. Így nem fújja le a szél, viszont látnia sem kell. Elég, hogy a dübörgést hallja!

Akik látnak, a szemközti dombra merednek. A domb és a felkúszó út egy pillanatig még üres, aztán előbukkan egy harckocsi ágyúcsöve.

Elérkezett a helytállás perce!

Türk a költők örök hiúságával megigazítja lúdtollas diáksapkáját, Ali a történész komolyságával stopperórájára tekint. Nyilván a kíváncsi utókorra gondol.

A dombon felbukkannak a tankok. Sötéten, fenyegetően jönnek az ónszínű égbolt alatt. Meg lehet állítani ezeket a kolosszusokat verssel meg hegedűvel? Így, szemtől szemben végzetes nagyralátásnak rémlik!

A kis csoport azonban halad. Mennek, a munkások csillagában, a bányászok jószerencsében bízva. A fiúknak meg mintha külön nagyszerű horoszkóp volna a zsebükben: Ali már integet is. Kedvesen, bizalmasan, mintha óriási gyerekkocsik közelednének, nyomukban álruhás pesztonkákkal. Az élen közben magasra tartják a zászlót, a vöröset meg a fehérét is, valaki fölemeli az „Isten hozott!” szövegű táblát, s a küldöttség lelkes éljent kiált.

A félelmes harckocsik lassan megállnak az apró emberkék előtt.

Egyetlen valaki lépdél, vakon és gyanútlanul, egyenesen neki a tanknak. Ott koppan egyet és megáll. Keze reszketve tapogatja a páncélt, a géppuska csövét. Aztán vadul hátralöki a keménykalapot, bokáját összevágja és inogva lelép.

Egy tank mögül ezalatt gépkocsi bukkan elő, a tisztek kiszállnak, a küldöttek elé lépnek.

– Mi... – kezdi a vájár.

A parancsnok szigorúan és bizalmatlanul néz. De a katona ébersége mögül egy nagyobb, erősebb ösztön tör fel, s mielőtt a küldött folytatni tudná, már kezet is nyújtott.

A motorok túlharsogják az üdvözlő szavakat, de tartalmuk leolvasható a barátságos és hálás arcokról. S hőseink felbuzdulnak.

Ali előlép, és a tiszt elé tartja a pompás bársonydobozt. Keze reszket, de arcán a városatyák nemes fönsége ül. A kapitány bámul, majd széles mosollyal kiemeli a ládika tartalmát, a hatalmas, díszes kulcsot. Felmutatja, s a közeli város felé int.

De ez csak a kezdet.

Türk, az SS-biciklin érkezett diák most könnyedén félretaszítja Alit, s meghajlik, mint egy iskolai évnnyitó ünnepségen. Fejét fölveti, szeme a ködös távolba tekint. Hangját elnyeli a motorok dübörgése, de gesztusairól, átszellemült arcáról látni, hogy szavalni kezdett.

A tisztek zavartan toporognak. Igaz, hogy egy mukkot se lehet megérteni, de azért ünnepi perc ez. Maga a tankcsoport parancsnoka is csak lopva pillant az órájára. Mi lesz, ha egy bujkáló nyilas most

röpíti levegőbe a likörgyárat? Az apácazárdát? Tűrhető-e ekkora késés, a haditerv könnyelmű megszerzése a váratlan matiné miatt?

A háttérben közben újabb műsorszám készül. A „Dongó” című virtuóz zenedarab kottája máris ott függ Zápolya hátán. Az ügyvéd, mint a koncertek kezdete előtt, megigazítja nyakkendőjét, a művész ázó hegedűjét hangolja.

A műszak hajlékává lett mezőségen azonban türelmetlenül zúgnak a tankok. A parancsnok kezét fog a meghajló poétával, aztán a hegedűs felé fordul:

– Ott – mutat a város felé – majd lesz idő az ünneplésre meg a barátkozásra. Itt már – jelzi szigorú fejrázással – egy percet sem veszthet.

A művész megértően elcsomagolja hegedűjét, összehajtja a kottát. – A G-húrom úgyis rossz volt! – sziszegi Ali felé. De Ali erre csak legyint: – Másra kell most a vonó! – S a népügyész komorságával tekint körül.

A munkások derűsen összenéznek, de Ali korántsem érzi, hogy fontoskodott. Hisz itt, a küldöttek közt tán nem lenne kinek a körmére nézni? A GPU rögtön elkobozhatná Zápolya keménykalapját, hogy nagyságát a jogtanácsos fejével összevesse.

De erre most nem jut idő.

A sereg félelmes zúgással tovább árad, a delegáció felkap egy előzékeny teherautóra. Az arcokon diadalmámor, a két diák megdicsőülten szorítja egymás kezét.

– Nagy vers volt? – ordítja Türk a dübörgésben.

– Mint alkalmi! – ordítja vissza Ali.

A perc azonban mégiscsak nagyobb. S ahogy elkomolyodnak, egyszerre kicsik, majdnem gyerekek lesznek.

Körülöttük hatalmas áradatban vonul a sereg. Az ágyúk, a géppuskák fenyegetően néznek a Mecsek lankáin ázó városra. De holnap, ha a Pannóniában asztalhoz ülnek, Zápolya joggal jelentheti:

– Úgy elesni, ahogy azt Pécs tette, nemhogy egy város, de Zsiga, a legügyesebb pincér is ritkán szokott. Mert itt, uraim, egy kávéscsésze se tört össze!

Elhallgat, majd az ünnepi csendben körültekintve, halkán, de félre nem érthető göggel hozzáteszi:

– No látják!...